

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2012

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ / 13

Δελτίο κρίσης: Απρίλιος 2012

ΓΙΑΝΗΣ ΒΑΡΟΥΦΑΚΗΣ, ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΟΥΤΣΟΠΕΤΡΟΣ,
ΤΑΣΟΣ ΠΑΤΩΚΟΣ ΚΑΙ ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΤΣΕΡΚΕΖΗΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

1. Εισαγωγή

Στην πιο κρίσιμη καμπή της ιστορίας της φαίνεται να περνάει η Ευρωζώνη, καθώς η εμμένουσα κρίση δεν θα ήταν δυνατόν να μην προκαλέσει και ριζικές πολιτικές ανακατατάξεις. Μετά τις περσινές ιστορικές αλλαγές, οι οποίες έφεραν στο προσκήνιο κυβερνήσεις τεχνοκρατών και συνεργασιών, ένα νέο κύμα σαρώνει αυτή την εποχή τη Γηραιά Ήπειρο.

Την ίδια ώρα που οι αγορές εντείνουν τις πιέσεις προς το ευρώ, το ντόμινο της ύφεσης, μοιάζει να πλήττει διαδοχικά, μετά την Ελλάδα, την Ιρλανδία, την Πορτογαλία και τους υπόλοιπους εταίρους της Ευρωζώνης. Αφορμή για τις εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα στο ιστορικό παρόν είναι ο συγχρονισμός δύο κομβικών εκλογικών αναμετρήσεων, για τα δεδομένα της Ευρωζώνης. Αναφερόμαστε στις εκλογές σε Ελλάδα και Γαλλία και τις ανατρεπτικές συνέπειες που από όσο προβλέπεται θα επιφέρουν.

Η αμετροπέπεια, η αλαζονεία και η εμμονή του σκληρού πυρήνα του ενιαίου νομίσματος στην πολιτική της λιτότητας εξωθεί τους λαούς της Ευρώπης σε ψήφο διαμαρτυρίας και ανατροπής του πολιτικού σκηνικού. Παράλληλα, οι κυβερνώντες την Ισπανία και την Ιταλία αντιμετωπίζουν καθολική αποδοκιμασία των οικονομικών μέτρων που επιβάλλουν στο εσωτερικό των χωρών τους.

Ραγδαίες εξελίξεις έρχονται στο προσκήνιο, με ορίζοντα τις γερμανικές εκλογές, κάποιες όμως εξ αυτών, ίσως πάρουν τέτοια τροπή, που τελικά τις προλάβουν. Η κρίση στην Ολλανδία, για παράδειγμα, ήταν μια εξέλιξη που θορύβησε πολλούς, γεγονός που δείχνει πως καμία χώρα δεν θα βγει αλώβητη από την ύφεση.

2. Αναδιάρθρωση του πολιτικού χάρτη

Εντελώς απροσδόκητα, μία από τις πιο εύρωστες οικονομίες της Ευρωζώνης, η Ολλανδία, έδειξε να εγκλωβίζεται με τη σειρά της στην κρίση. Η μέχρι πρότινος ολλανδική κυβέρνηση, η οποία ήταν από τους σκληρότερους επικριτές των δημοσιονομικά «απείθαρτων» κρατών, οδηγήθηκε σε παραίτηση αποτυγχάνοντας να συμφωνήσει επί του δικού της πακέτου λιτότητας, σε συμμόρφωση και με τις επιταγές των Βρυξελλών.

Το ολλανδικό προπύργιο της ακεραιότητας βρέθηκε σε αδιέξοδο, όταν η συντηρητική κυβέρνηση συνασπισμού της χώρας της τουλίπας έχασε τη στήριξη των κομμάτων που την απάρτιζαν. Οι λόγοι της ενδοκυβερνητικής διαφωνίας αφορούσαν μεταρρυθμίσεις στην αγορά στέγης, εργασίας και στο σύστημα υγείας, οι οποίες θεωρήθηκαν απαραίτητες ώστε να ξεφύγει η οικονομία της χώρας από την ύφεση. Στην πολιτική κρίση συνετέλεσε και το γεγονός ότι η κυβέρνηση έχασε την πλειοψηφία μίας έδρας που είχε στη Βουλή, όταν ένας βουλευτής του συντηρητικού Κόμματος της Ελευθερίας (PVV) το εγκατέλειψε.

Η εξέλιξη αυτή εντείνει τις ενδοευρωπαϊκές αμφιβολίες ότι τα μέτρα λιτότητας πλήττουν εντέλει την ανάπτυξη και υπονομεύουν την ανάκαμψη. Την ίδια ώρα ο οίκος Fitch ανακοίνωσε ότι η αξιολόγηση «AAA» της Ολλανδίας θα δέχεται πίεση

όσο επαληθεύεται ως λίγο πιθανό το σενάριο μείωσης του ελλείμματος κάτω από το 3% του ΑΕΠ.

Η πολιτική αυτή αστάθεια εξαπλώθηκε σε όλη την Ευρώπη και, σε συνδυασμό με τον επικίνδυνο συγχρονισμό κομβικών εθνικών εκλογών που είχαν οριστεί για την άνοιξη του 2012, δημιούργησε ένα εύθραυστο και αβέβαιο μέλλον. Την πτώση της κυβέρνησης της Ολλανδίας ακολούθησαν οι εθνικές εκλογές σε Γαλλία και Ελλάδα αλλά και οι δημοτικές εκλογές στην Ιταλία. Οι κυβερνήσεις των χωρών αυτών, οι οποίες είχαν εναρμονιστεί με τον έναν ή τον άλλο τρόπο με το δόγμα της λιτότητας, θα είχαν να υπερβούν το σκόπελο της λαϊκής ετυμηγορίας.

Η ανησυχία για το αποτέλεσμα των γαλλικών εκλογών φάνηκε μετά μόλις τον πρώτο γύρο, όταν την προσωρινή νίκη Ολάντ ακολούθησε βουτιά στα διεθνή χρηματιστήρια. Η υποψηφιότητα Ολάντ προσπαθεί να αλλάξει την ατζέντα της Καγκελάρου Άνγκελα Μέρκελ προς το πιο ευέλικτο. Ο υποψήφιος Γάλλος πρόεδρος έχει αφήσει να εννοηθεί ότι η Γερμανία θα αποδεχθεί τελικά την πρότασή του για την επαναδιαπραγμάτευση της γερμανικής εμμοχής. Εδώ και καιρό πάντως, οι ιδέες που προτείνει η Γαλλία κερδίζουν έδαφος όχι μόνο εντός των τειχών, αλλά σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Το προβάδισμα Ολάντ και η πτώση της κυβέρνησης της Ολλανδίας αναζωπύρωσαν τους φόβους των επενδυτών ότι η Ευρώπη είτε αδυνατεί είτε δεν επιθυμεί να αντιμετωπίσει την κρίση χρέους με τις συμβατικές, σφιχτές γερμανικές μεθόδους. Τα spread της Ισπανίας εκτινάχθηκαν σε επίπεδα πανικού, κοντά στο 6%, ενώ ισχυρές πιέσεις δέχτηκε το κόστος δανεισμού Γαλλίας και Ολλανδίας αλλά και το ευρώ.

Οι ραγδαίες εξελίξεις, οι οποίες έλαβαν χώρα στα τέλη Απριλίου και δείχνουν να συνεχίζονται με τις πολλαπλές εκλογικές αναμετρήσεις της 6ης Μαΐου σε τρεις κομβικές οικονομίες της Ευρώπης, κάνουν τους ειδικούς να εκτιμούν ότι το σκηνικό που διαμορφώνεται σταδιακά απειλεί να ανατρέψει τα γερμανικά σχέδια για αυστηρή τήρηση των αποφάσεων του δημοσιονομικού συμφώνου.

Οι πολίτες στην Ευρώπη εκφράζουν τη δυσαρέσκειά τους. Με κάθε αφορμή, αποδοκίμασαν τις κυβερνήσεις που βάδισαν στον δρόμο της περιστολής δαπανών και της αύξησης των φόρων. Η αγανάκτηση βέβαια δεν εκδηλώνεται πάντοτε με τον πιο δόκιμο και αποδοτικό τρόπο: ακροδεξιά κόμματα κερδίζουν έδαφος, αριστεριστές διεκδικούν χωρίς προτάσεις.

Η αμφιβολία περί των μέτρων λιτότητας έφτασε μέχρι και τους θεματοφύλακες του φιλελευθερισμού, όταν η επικεφαλής του ΔΝΤ ζήτησε προσφάτως να αρχίζουν να εξετάζονται και άλλες πολιτικές. Παρόμοιες αιχμές άφησε μέσω του καθ' ύλην αρμόδιου υπουργού και η κυβέρνηση Ομπάμα, η οποία κάλεσε τους Ευρωπαίους να αντιμετωπίσουν την κρίση με αύξηση των δαπανών, έστω και προσωρινά.

Την τελευταία διετία ωστόσο, όπως έχουμε κατ' επανάληψη πει από αυτό το βήμα, οι περισσότεροι ιθύνοντες σε Ευρώπη και ΗΠΑ υπήρξαν δεσμώτες ενός

καταστροφικού οικονομικού δόγματος. Σύμφωνα με το δόγμα αυτό, οι «έξυπνες» κυβερνήσεις οφείλουν να αντιμετωπίζουν μια οικονομία σε βαθιά ύφεση με δημοσιονομική λιτότητα, περικόπτοντας τις δαπάνες σε μια προσπάθεια να ισοσκελίσουν τους προϋπολογισμούς τους και όχι ανοίγοντας τα πουγκιά για να ισοσκελίσουν τη μειωμένη ιδιωτική ζήτηση.

Οι ανά την υφήλιο ηγέτες πίστευαν ότι οι αγορές θα τους αντάμειβαν κάποτε για τη δημοσιονομική τους πειθαρχία. Στην Ευρώπη βέβαια υπήρχε και ο φόβος της Γερμανίας. Το δόγμα αυτό οδήγησε την Ελλάδα στην καταστροφή, την οποία παλεύουν με νύχια και με δόντια να αποφύγουν οι υπόλοιποι. Κάποιοι υποστηρικτές της λιτότητας θεωρούν ότι η εφαρμογή της έγινε λανθασμένα, καθώς τα μέτρα πάρθηκαν σταδιακά και σε βάθος δύο ετών, ενώ θα έπρεπε να ληφθούν μεσοσταθμικά εξαρχής.

Μέχρι και αυτή τη στιγμή πάντως, άπαντες στην Ευρώπη μόνο θεωρητικά μπορούν να μιλάνε για αλλαγή στάσης, κάτι που δεν έχει υιοθετηθεί επίσημα. Όλοι παλεύουν να πειθαρχήσουν με το πνεύμα του Συμφώνου Σταθερότητας, αν και έχουν ολοζώντανο το παράδειγμα της Ιρλανδίας, η οποία, παρόλο που ακολουθεί πρόγραμμα λιτότητας εδώ και χρόνια, δεν έχει δώσει ακόμη σημάδια ανάκαμψης από την ύφεση που εκτίναξε την ανεργία σχεδόν στο 15%. Ο ισχυρισμός ότι μόνο η λιτότητα μπορεί να κατευνάσει τις αγορές ομολόγων έχει αποδειχθεί τελικά λανθασμένος.¹

Τις πιο ασθενείς οικονομικές επιδόσεις, μεταξύ των αναπτυγμένων οικονομιών, εκτιμούν οι αγορές πως θα παρουσιάσει η Ευρωζώνη, προβλέποντας ότι εντός του τρέχοντος έτους, το ΑΕΠ της Ένωσης θα εμφανίσει οριακή συρρίκνωση της τάξης του 0,2%. Για τον επόμενο χρόνο οι εκτιμήσεις, αν και θετικές, κάνουν λόγο για πολύ μικρή ενίσχυση κατά 1,1%.

Οι λόγοι που εμποδίζουν την ανάπτυξη είναι τα εκτεταμένα μέτρα λιτότητας και η πιστωτική ασφυξία. Η εικόνα, βέβαια, για το σύνολο της Ευρωζώνης είναι διττή: Οι οικονομίες της Ιταλίας και της Ισπανίας θα συρρικνωθούν φέτος κατά 1% και 1,6% ενώ οι αντίστοιχες της Γερμανίας και της Γαλλίας θα αναπτυχθούν οριακά, κατά 0,7% και 0,4% αντίστοιχα.

Αναφορικά με την παγκόσμια εικόνα, οι ανεπτυγμένες οικονομίες θα κινηθούν μεσοσταθμικά στα επίπεδα του 1,1% για το τρέχον έτος και 1,8% για το 2013. Οι γκουρού των αγορών θεωρούν ότι τους τελευταίους μήνες έχουν αποκλιμακωθεί οι βραχυπρόθεσμοι κίνδυνοι για την παγκόσμια οικονομία και αυτή η αισιοδοξία ενισχύεται από τις επιδόσεις της ομάδας των «BRICS». Οι εκτιμήσεις κάνουν λόγο για αρκετά ισχυρότερη ανάπτυξη, η οποία θα φτάσει το 6,3% για το 2012 και το 6,6% για τον επόμενο χρόνο.²

Πέντε χρόνια σχεδόν μετά την κρίση των ενυπόθηκων δανείων, ο δυτικός κόσμος δεν λέει να συνέλθει. Οι οικονομίες του ευρώ οδηγούνται η μία μετά την άλλη σε αδιέξοδα. Χαρακτηριστικά παραδείγματα χωρών που εξακολουθούν να

¹<http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=455189>

²<http://news.in.gr/economy/article/?aid=1231188746>

παλεύουν για να μη βρεθούν στο έλεος των αγορών, εξαιτίας της γερμανικής εμμονής στα προγράμματα λιτότητας, οι γνώριμές μας Ισπανία και Ιταλία.

3. Ισπανία – Ιταλία

Στο κλίμα αυτό, της διεθνούς ανησυχίας για τα τεκταινόμενα στον ευρωπαϊκό νότο, η ισπανική κυβέρνηση ανακοίνωσε στα τέλη Απριλίου δημοσιονομικές περικοπές ύψους 10 δισ. ευρώ, οι οποίες αφορούσαν κατά κύριο λόγο τους τομείς της υγείας και της παιδείας. Οι αποφάσεις αυτές, όπως ήταν αναμενόμενο, ώθησαν τις σχέσεις της κυβέρνησης με τα εργατικά συνδικάτα στα άκρα, με απεργίες και εκατέρωθεν πιέσεις.

Οι περικοπές στους τομείς της υγείας και της παιδείας θα περιλαμβάνουν και την άρτι κυρωθείσα συμμετοχή των συνταξιούχων στη φαρμακευτική δαπάνη, ενώ η κυβέρνηση ανακοίνωσε και μέτρα κατά του «ιατρικού τουρισμού» ξένων υπηκόων.

Πιο συγκεκριμένα, οι περικοπές στο τομέα της παιδείας θα έχουν επίπτωση στον αριθμό των σχολείων και των καθηγητών, θα αυξηθεί ο αριθμός των μαθητών, ενώ θα αυξηθεί και το ωράριο εργασίας των καθηγητών. Παράλληλα, υπάρχουν ανησυχίες ότι τα δίδακτρα για τα πανεπιστήμια θα αυξηθούν κατά 50%.

Στο ίδιο πνεύμα, οι περικοπές στον τομέα της υγείας θα καταστήσουν δυνατή τη βιωσιμότητα του ισπανικού συστήματος υγείας, ενώ παράλληλα θα αποθαρρύνουν τους Ισπανούς από την αγορά μη απαραίτητων φαρμάκων. Έτσι τουλάχιστον τόνισε η αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Σοράγια Σάενθ ντε Σανταμαρία.

Όλες αυτές οι προσπάθειες γίνονται προκειμένου να μειωθεί το έλλειμμα στο 5,3% έναντι του 8,5%, στο οποίο έκλεισε το 2011.³ Τον κώδωνα του κινδύνου κρούουν πάντως οι αγορές στις δύο μεγάλες οικονομίες του ευρωπαϊκού νότου, αν οι αποδόσεις των ομολόγων τους παραμείνουν για σημαντικό χρονικό διάστημα στα σημερινά επίπεδα. Οι αποδόσεις των δεκαετών ομολόγων και των δύο βρίσκονται σε απαγορευτικά επίπεδα, δεδομένης της επίφοβης κατάστασης των δημοσιονομικών τους.

Εκτιμήσεις κάνουν λόγο ότι με τις τρέχουσες οικονομικές και δημογραφικές προβλέψεις και λαμβάνοντας υπόψη τη συμπεριφορά της κυβέρνησης σχετικά με τα προβλήματα χρέους, η Ισπανία μπορεί να φτάσει το χρέος ως το 97% του ΑΕΠ, προτού καταστεί μη βιώσιμο. Επιπλέον, το κόστος δανεισμού για την Ισπανία, το οποίο υπερβαίνει το 5,7%, θα ανεβάσει σημαντικά την πιθανότητα χρεωκοπίας.

Σε ό,τι αφορά την Ιταλία, οι εκτιμήσεις αναφέρουν ότι θα πρέπει να προβεί σε μείωση του κόστους δανεισμού για τα 10ετή ομόλογα στο 4,2%, για να επιστρέψει σε βιώσιμα επίπεδα. Πάντως, δημοσκόπηση του Reuters δείχνει ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων εκτιμούν ότι τόσο η Ισπανία όσο και η Ιταλία δεν

³<http://news.in.gr/economy/article/?aid=1231192321>

θα χρειαστεί να προσφύγουν στον μηχανισμό διάσωσης, παρά την κρίση χρέους που αντιμετωπίζουν. Τα οικονομικά τους προβλήματα, ωστόσο, ίσως σταθούν η αιτία να συνεχιστεί η ύφεση στην Ευρωζώνη μέχρι τα μέσα του έτους.

Το πιο πιθανόν είναι οι δύο χώρες να καθυστερήσουν να ζητήσουν οικονομική βοήθεια από το εξωτερικό, και αυτό διότι οι κυβερνήσεις αποκτούν σταδιακά περισσότερα εργαλεία για να αντιμετωπίσουν την κρίση, αν και μια τέτοια προοπτική θα ήταν, ούτως ή άλλως, απευκταία για όλους, δεδομένης της βαρύτητας και του μεγέθους τους. Μετά την εμπειρία με την Ελλάδα όλοι δείχνουν πιο προνοητικοί.⁴

Ενώ πάντως άπαντες αποφεύγουν τη λύση τύπου Ελλάδας, στην Ισπανία η ανεργία εκτινάχθηκε στο 24,4%, το οποίο αποτελεί νέο αρνητικό ρεκόρ και ισοδυναμεί σε 5,7 εκατομμύρια άνεργους. Κατά το πρώτο τέταρτο του 2012 έχασαν τη δουλειά τους 365.900 εργαζόμενοι έναντι 295.300 κατά το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο.

Η ασταμάτητη πορεία της ανεργίας ήρθε μαζί με τα άσχημα νέα από τον οίκο Standard & Poor's, ο οποίος αποφάσισε την υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της Ισπανίας κατά δύο βαθμίδες, από A στο BBB+. Μέχρι στιγμής πάντως η Ισπανία συνεχίζει να έχει την επίσημη στήριξη της Γερμανίας.

Εκτός της ανεργίας, πλήγμα στα θεμέλια της ανάκαμψης αποτελεί το ανησυχητικό επίπεδο των κόκκινων δανείων, τα οποία βρίσκονται στα υψηλότερα επίπεδα των τελευταίων δύο δεκαετιών, εντείνοντας τις ανησυχίες των επενδυτών για τις ανάγκες του κλάδου σε νέα κεφάλαια. Τον Φεβρουάριο, το ποσοστό των επισφαλών δανείων στο σύνολο των τραπεζικών χορηγήσεων διαμορφώθηκε σε 8,16%, όταν τον Ιανουάριο του 2012 ήταν 7,91%. Σε απόλυτα μεγέθη, τα επισφαλή δάνεια αυξήθηκαν σε 143,8 δισ. ευρώ, σημειώνοντας άνοδο 3,8 δισ. ευρώ μέσα σε έναν μόλις μήνα.⁵ Το 2007 δεν ξεπερνούσαν το 1%.

Την ίδια στιγμή που η Ισπανία μάχεται με νύχια και με δόντια να μην καταρρεύσει, ο Ιταλός πρωθυπουργός θέτει σαν προτεραιότητα την ανάπτυξη της οικονομίας. Σύμφωνα με τις δηλώσεις του Μάριο Μόντι, η επιβαλλόμενη λιτότητα εντείνει τον κίνδυνο να βυθιστεί η Ιταλία ακόμη πιο βαθιά στην ύφεση. Για τον λόγο αυτό αποφάσισε να καθυστερήσει για έναν τουλάχιστον χρόνο τον ισοσκελισμό του ελλείμματος.

Αν και στόχος του Ιταλού τεχνοκράτη πρωθυπουργού παραμένει η εξοικονόμηση, σε πρώτη φάση, 4,2 δισ. ευρώ., σε δηλώσεις του ο Μάριο Μόντι υπογράμμισε ότι συνολικά οι δημόσιες δαπάνες μπορούν να περισταλούν κατά 80 δισ. ευρώ. Σύμφωνα με τον Ιταλικό Τύπο, οι πιο πιθανές περικοπές αφορούν μειώσεις στον τομέα της δημόσια τάξης, συρρίκνωση του προσωπικού του στρατού, κατάργηση 25% των διευθυντικών θέσεων του υπουργείου Εσωτερικών, από την Πυροσβεστική μέχρι τις νομαρχίες αλλά και επανασχεδιασμό του δικτύου των Ιταλικών μορφωτικών ινστιτούτων στο

⁴<http://news.in.gr/economy/article/?aid=1231192087>

⁵<http://www.tanea.gr/ellada/article/?aid=4715940>

εξωτερικό.⁶ Ο Ιταλός πρωθυπουργός δεν απέκλεισε επίσης το ενδεχόμενο αύξησης του φόρου προστιθέμενης αξίας από 21% σε 23% το προσεχές φθινόπωρο.

Το πρόγραμμα του υπηρεσιακού πρωθυπουργού βελτιώνει αναμφισβήτητα το δημοσιονομικό προφίλ της Ιταλίας, αλλά υποχρεώνει την ιταλική οικονομία σε όλο και βαθύτερη κατάδυση στην ύφεση. Το ζήτημα/πρόταγμα της ανάπτυξης είναι, βεβαίως, μείζον στην Ιταλία και αυτό ο Μόντι το διακηρύσσει σε όλους τους τόνους.

Στην γείτονα χώρα, άλλωστε, όπως και στις 16 από τις 17 χώρες της ζώνης του ευρώ, εξαιρουμένης μόνο της Γερμανίας, η ανεργία εκτινάχθηκε στο υψηλότερο επίπεδο από καταβολής ευρώ.

Παράλληλα, βέβαια, με όλα αυτά τα μέτρα, ο Μάριο Μόντι προωθεί μια προσπάθεια συνεργασίας μεταξύ του ευρωπαϊκού Νότου και της Γερμανίας, ενόψει της Συνόδου Κορυφής του Ιουνίου, όπου η απαίτηση για ανάπτυξη θα έχει την τιμητική της. Η ιταλική πλευρά έχει διαπιστώσει μια μετατόπιση των Βορείων από το δόγμα της δημοσιονομικής πειθαρχίας, που έχει στο επίκεντρο την αυστηρή λιτότητα. Η Γερμανία μοιάζει να έχει κατανοήσει, αν και με καθυστέρηση, ότι η λιτότητα πρέπει να αντικατασταθεί από την ανάπτυξη.

Το Βερολίνο εμφανίζεται πλέον πρόθυμο να επαναδιαπραγματευτεί τη συνταγή των δημοσιονομικών μέτρων που προωθεί τα τελευταία δύο χρόνια, προκειμένου να μην απομονωθεί πολιτικά. Η Καγκελάριος Μέρκελ άλλωστε έχασε σε διάστημα ενός μήνα δύο πολύτιμους συμμάχους, τον Γάλλο Πρόεδρο Νικολά Σαρκοζί και τον Ολλανδό Πρωθυπουργό Μαρκ Ρούτε.

Η Ρώμη, όπως άλλωστε και όλος ο Νότος, επιθυμεί διακαώς την έκδοση ομολόγων για τη χρηματοδότηση μεγάλων έργων, των λεγόμενων project bonds, αλλά και νέα κεφάλαια για την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων. Ένας χείμαρρος ρευστότητας που θα προσφέρει μερικές βαθιές ανάσες στις δοκιμαζόμενες οικονομίες και θα καταπολεμήσει την ύφεση και κατ' επέκταση την ανεργία.⁷

4. Οι εξελίξεις στην Ελλάδα

Η Ελλάδα τον περασμένο μήνα κινήθηκε σε προεκλογικό ρυθμό με τις απαραίτητες εσωτερικές μεταρρυθμίσεις να μπαίνουν σε δεύτερη μοίρα. Η Ευρώπη και οι δανειστές μας με τη σειρά τους αγωνιούν για το κατά πόσο θα καταφέρει η νέα κυβέρνηση να εφαρμόσει το Μνημόνιο και αν θα είναι ικανή και νομιμοποιημένη να επιβάλει τα νέα μέτρα του Ιουνίου.

Σε τεχνικούς όρους η πορεία της οικονομίας είναι σταθερά πτωτική. Σύμφωνα με τον ΙΟΒΕ, τον Μάρτιο υπήρξε μια μικρή μείωση στις πολύ απαισιόδοξες επιχειρηματικές προσδοκίες για τη Βιομηχανία και τις Υπηρεσίες, ενώ αντίθετα

⁶<http://www.tanea.gr/latestnews/article/?aid=4716627>

⁷<http://www.tanea.gr/oikonomia/article/?aid=4715706>

η πορεία στους κλάδους των Κατασκευών και στο Λιανικό Εμπόριο δείχνει να επιδεινώνεται.

Η ανεργία εκτινάχθηκε στο 21,8%, ποσοστό διπλάσιο από αυτό στην Ευρωζώνη αποδεικνύοντας ότι η χώρα βιώνει βαθιά κρίσης απασχόλησης λόγω των σκληρών μέτρων λιτότητας και της παρατεταμένης ύφεσης. Ο ίδιος οργανισμός εκτιμά συρρίκνωση της ελληνικής οικονομίας κατά 5% το 2012 και παραμονή της ανεργίας σε ανοδική τροχιά.

Οι προβλέψεις του IOBE είναι πιο δυσσιώνες από αυτές της Κομισιόν και του ΔΝΤ, που εκτιμούν ότι η ελληνική οικονομία θα συρρικνωθεί κατά 4,7% και η ανεργία θα ανέλθει στο 17,9% το τρέχον έτος, λόγω της συνεχιζόμενης πολιτικής λιτότητας στη χώρα. Σύμφωνα με την έκθεση, επίσης, ο πληθωρισμός θα αποκλιμακωθεί περαιτέρω σε επίπεδα κάτω του 1% από το 3,1% πέρυσι.

Σε συνδυασμό με τη μελέτη του IOBE ήρθε και η ανακοίνωση της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ) για το δημοσιονομικό έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης το 2011. Το έλλειμμα υπολογίστηκε στα πλαίσια της Διαδικασίας Υπερβολικού Ελλείμματος σε συνεργασία με την Eurostat και ανήλθε στα 19,6 δισ. ευρώ ή στο 9,1% επί του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος.

Το ενοποιημένο χρέος της Γενικής Κυβέρνησης στο τέλος του 2011 ανήλθε στα 355,6 δισ. ευρώ, δηλαδή στο 165,3% επί του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος. Σύμφωνα με τα εν λόγω στοιχεία, οι δαπάνες της Γενικής Κυβέρνησης ανήλθαν το 2011 στα 107,7 δισ. ευρώ (50,1% του ΑΕΠ), ενώ τα έσοδα της Γενικής Κυβέρνησης στα 88,07 δισ. ευρώ, δηλαδή στο 40,9% του ΑΕΠ.

Τα στοιχεία και των δύο οργανισμών αποδεικνύουν την τεράστια αποτυχία του συστήματος λιτότητας. Η ελληνική οικονομία είναι εμφανές ότι αδυνατεί να ανακάμψει και τα μέτρα δεν αναδεικνύουν τους τομείς στους οποίους διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα. Οι επενδύσεις και οι εσωτερικές μεταρρυθμίσεις σε αυτό το κλίμα αβεβαιότητας δεν μπορούν να εφαρμοστούν, με αποτέλεσμα η κρίση και η πορεία προς την εξαθλίωση των πολιτών να συνεχίζεται.

5. Ευρωμόλογα και νέα δεδομένα

Η μόνη δυνατότητα της Ευρώπης να ορθοποδήσει σε αυτή την ύφεση είναι να συνειδητοποιήσει τις αδυναμίες της και να διορθώσει τη δομή της. Όταν οι ηγέτες συνειδητοποιήσουν ότι πρέπει να προχωρήσουν σε ουσιαστική ενοποίηση της Ευρώπης και να εδραιώσουν ένα σύστημα κεντρικού δανεισμού μέσω της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, τότε μόνο θα μπορέσουν να μπουν οι βάσεις ώστε να σταματήσει η ύφεση.

Μια ενδιαφέρουσα προς αυτή την κατεύθυνση διαρροή προήλθε από κύκλους του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF), έναν οργανισμό που σύντομα θα αντικαταστήσει ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας (ESM). Ο ευρωπαϊκός αυτός μηχανισμός είναι ο φορέας ειδικού

σκοπού που συστάθηκε τον Μάιο του 2010 ως προσωρινό ταμείο διάσωσης της Ευρωζώνης.

Η σύσταση αυτού του οργανισμού είχε στόχο να συγκεντρώνει τα απαραίτητα κεφάλαια για τη διάσωση των ελλειμματικών χωρών με την έκδοση τοξικών ευρωομολόγων τύπου CDO.

Ο λόγος που τα ευρωομόλογα αυτά είναι τοξικά είναι ότι δεν έχουν κεντρικό χαρακτήρα με αποτέλεσμα να πιέζουν τους αδύνατους και να παράγουν φαινόμενα ντόμινο, όπως αυτά του 2008. Αρχικά αυτά τα ευρωομόλογα εκδίδονται με τέτοιο τρόπο ώστε η ευθύνη να μοιράζεται στα μέλη της Ευρωζώνης, σε αναλογία με το ΑΕΠ τους. Οι χώρες αυτές θα δανειστούν ένα μέρος του συνόλου και θα διατηρήσουν αυτό το κομμάτι του χρέους σαν δικό τους.

Όπως είναι αναμενόμενο, η κάθε χώρα θα πληρώσει τα επιτόκια της αγοράς, ανάλογα με τη δική της πιστοληπτική ικανότητα. Το συνολικό ποσό στη συνέχεια θα χωριστεί σε φέτες ακολουθώντας τη λογική ενός CDO σε συνθετικά ομόλογα, με κάθε ομόλογο να περιέχει διαφορετικά κομμάτια του χρέους της Γερμανίας, της Γαλλίας, του Βελγίου κ.λπ. Έτσι κάθε μία από αυτές τις φέτες μέσα στο ίδιο ομόλογο θα φέρει τον κίνδυνο που αντιστοιχεί στην κάθε χώρα της Ευρωζώνης ξεχωριστά.

Τα ομόλογα του EFSF, λοιπόν, είναι άμεσα εξαρτώμενα από τον υποκείμενο κίνδυνο κατάρρευσης των ελλειμματικών χωρών. Συνεπώς, είναι έτσι δομημένα ώστε να είναι ευάλωτα σε φαινόμενα ντόμινο, ενώ διατηρούν τα τοξικά χαρακτηριστικά των παραγώγων που προκάλεσαν τις οικονομικές καταστροφές το 2008.

Σήμερα, ο ευρωπαϊκός μηχανισμός έχει προσφέρει, ή έχει δεσμευτεί να προσφέρει, 192 δισεκατομμύρια ευρώ για την Ελλάδα, την Ιρλανδία και την Πορτογαλία, αφήνοντας ακόμα 248 δις. για μια δεύτερη ή τρίτη βοήθεια για τις εν λόγω χώρες, καθώς, όπως διαφαίνεται, και η Ισπανία δεν θα αργήσει να ενταχθεί στο γκρουπ αυτών των οικονομιών. Ωστόσο, η κατακόρυφη πτώση των ομολόγων του EFSF πριν από την ένεση ρευστότητας από την ΕΚΤ εγείρει ερωτήματα για τη βιωσιμότητά τους.

Μια αισιόδοξη κίνηση για την αλλαγή αυτού του τύπου ευρωομολόγων ήρθε από την πλευρά του EFSF. Ο κ. Κρίστοφ Φράνκελ (Chief Financial Officer του Οργανισμού) δήλωσε ότι ο ευρωπαϊκός μηχανισμός κινείται σε ένα νέο σύστημα για να καλύψει το κόστος χρηματοδότησης. Στόχος είναι να αντλήσει κεφάλαια που δεν θα αποδίδονται σε μία συγκεκριμένη χώρα, αλλά όλες θα έχουν το ίδιο επιτόκιο σαν μέλη της Ευρωζώνης.

Χωρίς να είναι σαφές αν στο μέλλον η Ελλάδα, η Ιρλανδία και η Πορτογαλία πρόκειται να αποπληρώνουν με το ίδιο επιτόκιο, αυτό είναι σίγουρα ένα μικρό βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση. Η κατεύθυνση αυτή, όπως έχουμε αναφέρει και παλιότερα, είναι τα ευρωομόλογα να εκδίδονται απευθείας από την ΕΚΤ

χωρίς κανέναν επιμερισμό του κινδύνου, έτσι ώστε να παρέχουν ουσιαστική βοήθεια στους ασθενέστερους.

Σίγουρα μια τέτοια λύση δεν ευνοεί τις πλεονασματικές χώρες και κυρίως τη Γερμανία, καθώς τις εγκλωβίζουν ακόμα περισσότερο στο ευρώ και δεν τους αφήνει την ελευθερία που νομίζουν ότι έχουν σήμερα. Η άρνηση της Γερμανίας σε έναν τέτοιο τύπο ευρωομολόγων συνεχίζει να υπονομεύει την υπόλοιπη Ευρώπη και οδηγεί την Ένωση προς τη διάλυση παρά προς την ενοποίηση.

Η κ. Μέρκελ το μόνο που έχει να αντιτάξει σαν απάντηση στο πώς θα στηριχτούν οικονομικά οι ελλειμματικές χώρες με το ισχύον πλαίσιο είναι ότι ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας, που πρόκειται να ιδρυθεί σύντομα, θα μπορούσε να διατηρήσει την προίκα ύψους 500 δισ. ευρώ χωρίς να πάρει από τα 250 δισ. που ήδη έχει δεσμευτεί να παράσχει σε μέλη-κράτη της ΕΕ τα οποία αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσχέρειες (όπως η Ελλάδα, η Ιρλανδία και η Πορτογαλία).

Κάτι τέτοιο βέβαια δεν ισχύει, αφού ο ESM δεν πρόκειται να πάρει αυτά τα 500 δισ., παρά μόνο τα 80 δισ. που είναι διαθέσιμα αυτή τη στιγμή. Επίσης το ποσό αυτό, ακόμα και αν διατεθεί, δεν αρκεί για να στηρίξει χώρες όπως η Ισπανία και η Ιταλία, οι οποίες θα είναι οι επόμενες που θα μπουν σε προγράμματα στήριξης. Άρα λοιπόν ο ESM θα βαδίσει στα χνάρια του EFSF και αντί να αλλάξει τη δομή των ομολόγων θα παράσχει νέο κύμα δανείων, τα οποία θα αφήνουν τη μία χώρα μετά την άλλη στο έλεος της κρίσης.

6. Επίλογος

Η πορεία των επικείμενων εκλογών στις χώρες της Ευρωζώνης θα κρίνει σε μεγάλο βαθμό την πορεία και το μέλλον ολόκληρης της Ένωσης. Όσο οι κυβερνήσεις των ελλειμματικών χωρών δεν ορθώνουν ανάστημα ζητώντας τις δομικές αλλαγές που χρειάζεται η Ευρώπη, τόσο θα αυξάνεται η αβεβαιότητα για το μέλλον. Η Ελλάδα θα χρειαστεί μια κυβέρνηση που θα κινηθεί με αποφασιστικότητα σε αυτούς τους άξονες.

Από τη μία πλευρά, η νέα κυβέρνηση θα πρέπει να πάρει σαφή θέση στην πορεία της χώρας στην Ευρωζώνη και θα πρέπει να ζητήσει επιτέλους (με τη συμπαράσταση και των υπόλοιπων ελλειμματικών χωρών) την ουσιαστική ενοποίηση των χωρών. Σε αυτό συμβάλλει και η δυναμική που εμφανίζεται στην υπόλοιπη Ευρώπη κατά της λιτότητας και της μείωσης της απασχόλησης.

Από την άλλη πλευρά, θα πρέπει να εφαρμοστούν οι απαραίτητες εσωτερικές μεταρρυθμίσεις. Η μείωση της γραφειοκρατίας και των εισφορών ώστε να μπουν οι βάσεις για επενδύσεις και ο εξορθολογισμός των εξόδων του Δημοσίου με ανακατανομή του μη παραγωγικού προσωπικού και την αύξηση της αποδοτικότητας θα πρέπει να είναι πρωταρχικοί στόχοι. Αν καταφέρει η χώρα μας να κινηθεί ταυτόχρονα σε αυτούς τους δύο άξονες και να αναστρέψει το αρνητικό κλίμα, τότε θα μπορεί να έχει μέλλον εντός της Ευρώπης και να προσβλέπει σε έναν σύγχρονο ορίζοντα.

Σύνδεσμοι - Πηγές

- <http://europe.wsj.com/home-page>
- <http://krugman.blogs.nytimes.com/>
- <http://www.bbc.co.uk/news/business-14977728>
- <http://www.bloomberg.com/>
- <http://www.ceps.be/>
- <http://www.euronews.com/>
- <http://www.ft.com/home/europe>
- <http://www.irishtimes.com/>
- <http://www.levyinstitute.org/>
- <http://www.marketwatch.com/>
- <http://www.nytimes.com/>
- <http://www.progressive-economy.ie/>
- <http://www.protagon.gr/?i=protagon.el.home>
- <http://www.telegraph.co.uk/>
- <http://www.un.org/news/>
- <http://yanisvaroufakis.eu/>